

**Faxe Kommune
Center for Plan og Miljø
Frederiksvej 9
4690 Haslev**

Att: Morten Teglsbo Jensen

5.01.2016.

Tårnprojekt m.v. Camp Adventure. Forslag og idéer til indholdet i VVM-vurderingen.

Først og fremmest er vi i DN Faxe meget tilfredse med, at Faxe Kommune har besluttet, at den ansøgte udvidelse af Camp Adventure med tårnprojekt m.v. er VVM-pligtigt. Og at der derfor nu skal udarbejdes en VVM-redegørelse for mulige påvirkninger af miljøet, - især dyre og planteliv, fredning og naturbeskyttelse, landskab, og trafikbelastning. (jf. pkt: 4a, 4b, 4e og 8a tjekliste til MV-screeningen. (bilag 2)

Heraf vil vi først gerne fokusere på de 3 førstnævnte:

Dyre- og planteliv.

Brødebækken har i mange år været et kendt og værdsat vandløb med næsten perfekte fysiske forhold over en længere strækning. Her findes en udpræget strømkrævende rentvandsfauna med en række sjældne vandinsekter. Især ved den øvre, sydlige del af bækken, som igennem årtusinder har gnavet dybe kløfter ned i terrænet – nu bestående af næsten 200-årige gamle bøgetræer, er der skabt et fugtigt "naturskovsmiljø" med et rigt og alsidigt dyre- og planteliv. Også fordi Gisselfeld Kloster her i praksis er ophørt med kommerciel skovdrift. Her findes særlige, sjældne planter (se artikel i URT feb. 1996 "Bjergskovene ved Rønnede" af Niels Faurholdt) og også et stort antal mosser, hvoraf nogle sjældne (se www.fugleognatur.dk efteråret 2015).

Vi ser som mulige trusler mod dette dyre- og planteliv:

- Trafik for tæt på Brødebækken – med mulig nedskridning af jordmateriale og også almindeligt slid/nedtrampning. Dette gælder i anlægsfasen, men naturligvis også i driftsfasen. Vi er derfor tilfredse med, at det indgår i projektforslaget, at alle besøgende til træårnet går/kører på en gangbro hele vejen op – og ned igen. (300.000 pers. pr. år !). Vi vil også foreslå, at det sikres, at trafikken fra modtagelsen ved Brødebækgård til området med aktivitetstårn, pælebaner og naturforhindringsbane ledes ad gode, brede stier/evt. gangbroer. (over bækken).
- Fældning af træer i forbindelse med anlæggelse af gangbroen op til træårnet – for tæt på kløfterne. Dette vil kunne ændre på miljøet/mikroklimaet nær/omkring bækken. Vi vil derfor foreslå, at der stilles et vilkår om mindsteafstand – eller "randzone" langs bækken, hvor vegetationen ikke røres.

Vi tillader os at supplere med et vedhæftet "naturnotat" for området omkring Brødebækken, som Henrik Suadican fra DN Faxe udarbejdede d. 14.08.2012. Den indeholder en udmærket opsummering af naturkvaliteterne dengang (og nu ?) og blev udarbejdet i forbindelse med en klage til NMKN.

Fredning og naturbeskyttelse.

Bilag IV-arter: Som det fremgår af materialet, er der fundet adskillige arter af flagermus i området – bl.a. også bredøret flagermus, som er specielt "sjælden og sårbar" (tillige bilag II). Herudover må det anses som sandsynligt, at bilag IV-arterne springfrø, spidssnudet frø, stor vandsalamander og markfirben kan leve/finde i området: hhv. i områdets §3 beskyttede søer og overdrev.

Vi går ud fra, at den kommende miljørapport vil afdække dette – og også kommer med bud på eventuel trussel/beskyttelse.

Landskab.

Som det fremgår af især "Afgørelse om VVM-pligt for tårnprojekt m.v. af 27.11.2015" strider en eventuel opførelse af et op til 60 mtr. højt trætårn og et 30 mtr. højt aktivitetstårn i området imod Kommuneplanens udpegninger af bevaringsværdigt og større sammenhængende landskaber. Det må derfor – udover udarbejdelse af KP-tillæg og LP – gælde om, at de tilpasses så godt, som det er muligt, til landskabet. Det må for begge tårne betyde, at tårnene bliver så lave som muligt (men over træhøjden) og – især for trætårnet -, at det æstetisk skæmmer landskabet mindst muligt. Trætårnet skal efter planen opføres ca. i kote 80. Alligevel lægges der op til, at tårnet bliver 60 mtr. højt, - dvs 140 mtr. over havet, - og måske (?) 30 mtr. over trætoppene. Mindre kunne måske gøre udsigten "spektakulær" ?

Det må være oplagt, at Faxe K. visualiserer dette i miljørapporten.

Adskillige eksempler på trætårne fra Tyskland er jo faktisk ganske pæne, - men før miljørapporten udgives, bør Camp Adventure vel foretage et (eller nogle få) valg af tårn ?

Kulturmiljø.

I tjekliste til MV-screening (bilag 2) er pkt. 5b, Fredede eller bevaringsværdige bygninger afkrydset med "ikke relevant". Dette må undre, idet det gamle Brødebæk Møllehus ligger lige ved siden af Brødebækgård. Møllehuset er sandsynligvis fra 1500-tallet (!)- og fremtræder forfaldent. Men Møllehuset – sammen med mølledam og en fredet dæmning (fortidsminde) - udgør helt sikkert et "bevaringsværdigt kulturmiljø".

I Gisselfeld Klosters oprindelige ansøgning (april 2012) om anlæg af de første trætopbaner til Faxe K. og Naturstyrelsen indgik en restaurering af møllehuset da også i planerne, idet det kunne indgå som "feltlaboratorium for læringsprocesser".

I CampAdventures aktuelle anmeldelse til Faxe K. (24.09.2015) angives også i figur 3 "møllehus med feltstation", - og generelt ser vi i DN meget gerne "læringselementer" endnu mere integreret i projektet, - også langs gangbroen og tårnet, som det jo fremgår af anmeldelsen. Specielt ved møllehuset kunne "feltstationen" f.eks. med fordel rette fokus mod den nærliggende mølledam (og ikke selve bækken).

Vi vil ligeledes ønske/opfordre til, at der tidligt i forløbet ansættes en naturvejleder, som kan give disse "læringselementer" et professionelt præg. Og naturligvis blive til stor fordel for projektets videre udvikling – med besøgsgrård og dyrepark.

Vi mener derfor, at Faxe Kommune bør ændre tjeklistens pkt. 5b og "bør vurdere yderligere". Og måske endda overveje en restaurering af Møllehuset som et "vilkår".

Ovennævnte er DN Faxe's bemærkninger til debatoplæg m.v. Hvis der er ønske om en uddybning, er I velkomne til at kontakte os for et evt. møde.

Med venlig hilsen

DN Faxe Afdeling
v/ Palle Ystrøm
Villavej 23
4690 Haslev

Bilag: Naturnotat for området omkring Brødebækken udarbejdet af Henrik Suadicani 14.08.2012.

14. august 2012

I forlængelse af klage over Naturstyrelsens tilladelse til anlæg af trætopbane samt gangbro på matr. nr. 14k, Egede By, V. Egede og 31 a Kongsted-Borup By, Kongsted i Faxe Kommune, jf. J.nr. NST-321-03797 dateret 20. juni 2012, fremsendt af Danmarks Naturfredningsforening den 12. juli 2012, fremsendes hermed Danmarks Ornitologiske Forening, Dansk Botaniske Forening og Danmarks Naturfredningsforenings resumé af den økologiske viden, som er foreningerne bekendt for projektområdet ved Brødebækken.

Området omkring Møllebæk udmærker sig ved de slugtprægede skovpartier, der er rige på væld og nedskårne vandløb samt bevokset med gammel bøgeskov.

I et skovmiljø, som det nævnte, trives det subatlantiske skovfloraelement, der i Danmark er karakteriseret ved arter, der kræver høj nedbør og luftfugtighed og som især forekommer i sluttet bøgeskov.

I Danmark er disse arter især fundet i højtliggende, kuperede østjyske fjordskove. De få skove i Østdanmark, der byder en række af disse arter optimale vilkår, er skove vest og syd for Rønnede. Denderup Vænge indtager her en særstilling, da området ved Møllebæk topper en test blandt 10 særligt bevaringsværdige sydsjællandske skove lavet på baggrund af et scoreindex for naturskovsindikatorer blandt karplanter.

De biologiske og økologiske fællestræk for disse naturskovsindikatorer er følgende:

- De er helt afhængige af stabile skovmiljøer.
- De vokser helt overvejende i skov med lang kontinuitet.
- De er oftest langlivede.
- De har et forholdsvis ineffektivt spredningspotentiale.

Med kombinationen af lang bestandskontinuitet og et modent successionsstadium samt præg af uberørthed er Denderup Vænge et fornemt eksempel på den gamle urørte naturskov. Samtidig indeholder området bøgeskov på såvel kalkrig jordbund som morbund med disse jordbundstypers respektive indikatorarter.

Karplanter

Kortfattet omtale af særligt interessante karplanter fra Denderup Vænge (*= arter, der i Storstrøms Amt var opført som regionale interessearter):

*Nordlig Lundfladstjerne (*Stellaria nemorum* subsp. *nemorum*)

Uden for Østjylland er denne underart kun fundet i den nordlige del af det tidligere Storstrøms Amt og næsten udelukkende i skovene ved Rønnede.

*Småbladet Milturt (*Chrysosplenium oppositifolium*)

Udenfor Sydøstjylland samt fåtalligt på Sydfyn findes arten næsten udelukkende i skovene ved Rønnede samt et par steder i Petersgård-skovene på det sydligste Sjælland. Arten figurerede som beskyttelseskrævende i Storstrøms Amt.

*Skov-Svingel (*Festuca altissima*)

Østjyde, der i Østdanmark er lokalfredet på Møns Klint. I øvrigt kun kendt fra Denderup Vænge og Sjolte Skov.

Strudsvinge (*Matteuccia struthiopteris*)

Bregne, der i Storstrøms Amt var rødlistet som "sjælden" og noteret som regional ansvarsart. I Møllebækken ses måske landets smukkeste forekomster.

*Finger-Star (*Carex digitata*)

Sporadisk i Østjylland. I det tidligere Storstrøms Amt kun på Møns Klint og i skovene ved Rønnede. I Denderup Vænge vokser arten sammen med Blå Anemone.

*Spidsbladet Steffensurt (*Circaea intermedia*)

Overvejende østjyde, der i det tidligere Storstrøms Amt (næsten) udelukkende er kendt fra skovene ved Rønnede.

Orkidéer

*Nikkende Hullæbe (*Epipactis phyllanthes*)

Fortrinlig indikator for bøgenaturskov. Arten, der opfattes som temmelig sjælden i Danmark, rangerer med højeste score på en liste over sydøstdanske naturskovsindikatorer. Med flere forekomster i fugtig bøgeskov langs Møllebækken. Skov-Gøgelilje er set et par gange, og Skov-Hullæbe er hyppig.

Andre interessante arter:

*Almindelig Ulvefod, Femradet Ulvefod, Skov-Vikke, Blåbær og *Vår-Fladbælg.

Trusler mod den særlige flora og den urørte naturskov.

Øget trafik både til fods og kørende. Slideffekt.

Øget lystilgang og vindeffekt ved fældning og grenkapning.

Generelt: Det påtænkte anlæg vil helt ødelægge oplevelsen af dette unikke skovparti.

Mosser

På sten i bækken i den sydligste del af området, tæt på skovvejen, der krydser bækken, vokser **Porella cordeana** (Bæk-Skælryg). Dette levermos findes kun på sten i vandløb og er ret sjælden i Danmark.

Platyhypnidium riparioides (Robust Strømmos), **Hygroamblystegium tenax** (Stiv Vandkrybmos) og **Thamnobryum alopecurum** (Mat Bækkost) er karakteristiske mosarter for naturlige vandløb, hvor de vokser på sten.

Det er meget sandsynligt, at **Isothecium alopecuroides** (Stor Stammemos) og **Isothecium myosuroides** (Slank Stammemos) er der. De indikerer lang skovkontinuitet / stabilt mikroklima.

Invertebrater

I sin specialrapport opremser Søren Keller en meget lang række invertebratarter op. Iblant arterne der er fundet i Brødebækken, findes samtlige de arter som tilhører Dansk fauna index's Nøglegruppe 1, dog på nær de arter som i dag kun findes i Jylland. Nøglegruppe 1 indeholder de mest forureningsfølsomme dyr. Tilstedeværelsen af samtlige arter fra faunaindexets mest følsomme gruppe indikerer at der her er tale om et ekstremt rent og meget økologisk stabilt vandløb. Søren Kellers tabel er vedhæftet. Denne artssdiversitet er unik for Sjælland. Nøglegruppe 1 arter findes i få andre vandløb, men det er unikt med så mange sjældne og følsomme arter samlet på et sted.

Storstrøms Amt er klar over denne unikke natur og karakteriserer Brødebækken i sin oversigt over rødlistede ferskvandsdyr med følgende karakteristik:

Brødebæk til Suså. Denne skovbæk er Denderup Skov har næsten perfekte fysiske

forhold over en længere strækning. Der er en udpræget strømkrævende rentvandsfauna

med bl.a. døgnfluerne **Ephemera danica** og **Heptagenia sulphurea** (sjældent på Sjælland), slørvingerne **Nemoura avicularis**, **Isoperla grammatica** og **Brachyptera risi** samt vårfluen **Agapetus fuscipes**. Bækken har stor landskabelig værdi og er egnet som referenceområde og retableringslokalitet.

Ingen af de 10 andre vandløb karakteriseres som både referenceområde og retableringslokalitet. Det betyder at vandløbets værdi ikke alene ligger i lokaliteten selv, men også at lokaliteten har stor betydning for muligheden for at disse sjældne arter kan spredes til andre lokaliteter og herved være grundlag for at sikre biodiversiteten i regionens vandløb når disse ad åre opnår en naturtilstand som tillader disse rentvandsarter at retablere sig.

I vestsjællandske vandløb findes intet sted samme diversitet og mange arter har udover Brødevækken kun et eller få levesteder. I alt er der i Vestsjællands Amt kun fundet 5 rødlistearter (2002).

Fugle

Fuglelivet er under kortlægning og de foreløbige resultater peger på at lokaliteten er en kernelokalitet for **Sortspætte**, som yngler umiddelbart i tilknytning til projektområdet. Desuden er der ynglende **musvåger** og der en fast forekomst af **hvepsevåge**. Om vinteren er bækken tilholdssted for **isfugl** og **vandstær**.

Alle fire nævnte arter er følsomme for aktiviteter og deres forekomst i området kan ikke forventes at fortsætte.

Sammenfatning

Det er med ovenstående vist, at naturen i og omkring Brødebækken indenfor det ansøgte projektområde indeholder en enestående og meget værdifuld natur.

Der er tale om et naturskovsområde med et uforstyrret vandløb, som indikerer meget stor biologisk diversitet i en grad, så det karakteriseres som unikt for Sjælland.

De botaniske fund indikerer en lang og stabil økologisk tilstand, som ikke har været rørt af menneskehånd i meget lang tid. Dette er betinget af et helt stabilt og specielt mikroklima, som er baseret på meget høj luftfugtighed og begrænset lysindstråling.

Den økologiske diversitet i selve vandløbet betinges af et urørt skovvandløb med mange tilløbende kilder og med stærkt strømmende vand, som slynger sig naturligt og som har en bund med mange store og mindre sten som er grundlag for varierede levesteder for en divers og sjældent flora og fauna.

Vandløbet og landskabet omkring er karakteriseret af det tidligere amt som værende af stor landskabelig værdi og er egnet som referenceområde og retableringslokalitet. Forringes den økologiske balance i området mistes en unik natur og der mistes

videnskabelige værdier og naturen på Sjælland mister en lokalitet som i fremtiden kan være kerneområde for spredning af arter, som knytter sig til rene og dynamiske vandløb.

Truslerne mod dette er øget færdsel med forstyrrelser og nedslidning af det meget sårbare miljø i og omkring vandløbet. Øget lysindstrømning og øget luftskifte i området vi omgående have en negativ effekt på den stabile økologiske balance.

Resultatet af nedslidning forårsaget af publikumstilstrømning, kan ses i Svenskekløften, som tidligere har haft en tilsvarende værdifuld økologisk tilstand og som også er udvalgt til overvågningslokalitet for den nationale naturovervågning. Denne lokalitet er i dag nedslidt og uden naturværdier.

Det ansøgte projekt ikke foreneligt med områdets unikke økologiske værdier. Den præsenterede viden dokumenterer disse værdier. Det er derfor fortsat foreningernes holdning at et sådant meget spændende projekt bør henvises til lokaliteter med mindre følsom natur. Vi har i den fremsendte klage over tilladelsen peget på flere alternative skovlokaliteter, som rummer muligheder for de ønskede publikumsfaciliteter.

Foreningerne anmoder om at Naturstyrelsens viden på området inddrages, ligesom viden indsamlet ifm NOVANA og DAVANO inddrages i vurderingen. Vi anbefaler også, at der foretages supplerende undersøgelser til belysning af områdets flora og fauna.

Den refererede litteratur kan fremsendes hvis dette ønskes.

På vegne af DBF (naturbeskyttelsesudvalget), DOF og DN

Henrik Suadicani
DN-Faxe
Nygade 35
4690 Haslev
mail: faxe@dn.dk

litteratur:

- Brev fra Storstrøms Amt til Skov- og Naturstyrelsen om urørt skov (11. juli 1995, 3 sider).
- Internt notat (1995). Storstrøms Amt, Natur- og Plankontoret.
- Strudsvinges voksesteder i Denderup Vænge 1993 (se Faurholdt 1994).
- Faurholdt, N. 1994: Truede planter. Status og forvaltning i Storstrøms Amt 1. – Teknisk Forvaltning, Landskabskontoret, Storstrøms Amt.
- Faurholdt, N. 1996: "Bjergskovene" ved Rønnede. – Urt 20 (1): 3-8.

- Faurholdt, N. 2000: Anvendelse af indikatorarter til bedømmelse af naturskovspotentialet i sydøstdanske løvskove. – Flora og Fauna 106 (3+4): 53-61.
- Faurholdt, N. 2006: Rødlistede planter i Storstrøms Amt 2006. – Natur- og Plankontoret 2006, Storstrøms Amt.
- Faurholdt, N., Pedersen H.Æ. & Christiansen, S.G., 1998: Nikkende Hullæbe (*Epipactis phyllanthes*) – en miskendt dansk orkidé. – Urt 22 (2): 52-59.
- Pedersen, H.Æ., Faurholdt & N. & Christiansen, S.G., 2001: Nikkende Hullæbe – økologi og fremtidsudsigter i Danmark. – Urt 25 (1): 18-27.
- Dan Hjort (red), 2005: Rødlistede ferskvandsdyr i Storstrøms Amt 2005. Natur- og Plankontoret, december 2005, Storstrøms Amt
- Søren Birkholm Hansen (SBH Consult), 2002: Sjældne dyr i vestsjællandske vandløb- Rød- og gullistede arter. Vestsjællands Amt 2002
- Claus Lindegaard, Peter C. Dall og Dean Jacobsen, 1999: Biologisk bedømmelse af vandløb forurenede med organisk stof. Ferskvandsbiologisk Laboratorium, 1999
- Søren Keller, 2003: Flowforstyrrelsers betydning for invertebratfaunaen i et dansk skovvandløb, specialrapport, Ferskvandsbiologisk Laboratorium, Københavns Universitet 2003 (Faunalisten Tabel B 1.1 medsendes)
- Sammenfatning om de botaniske fund og værdier ved Brødebækken, Niels Faurholdt, botanisk konsulent for Storstrøms Amt, 1991-2006, mail 6.8.2012
- Foreløbig beretning om fuglelivet ved Brødebækken, Clausjannik Labuz, DOF, mail 3.8.2012
- Foreløbig beretning med observationer af mosser ved Brødebækken, Irina Goldberg, formand for Bryologkredsen, mail 9.8.2012